

**AZƏRBAYCAN VƏ TÜRKİYƏ UNİVERSİTET TƏLƏBƏLƏRİNDƏ
AKADEMİK GÖSTƏRİCİ (GPA), TƏŞVİŞ SƏVİYYƏSİ VƏ YAŞAM
MƏMNUNİYYƏTİ ARASINDAKI ƏLAQƏNİN MÜQAYİSƏLİ TƏHLİLİ**

UOT 159.9

İlahə İlham qızı Məmmədova

Xəzər Universitetinin magistrantı

E-mail: mammadova.ilaha@khazar.org

Rəyçilər: *psixol.ü.f.d. N.R. Nəsirova,*
psixol.ü.f.d., dos. S.Y. Quliyeva

Açar sözlər: tələbələ, akademik göstərici (GPA), təşviş, yaşam məmnuniyyəti

Ключевые слова: студенты, успеваемость, тревожность, удовлетворенность жизнью

Key words: university students, academic performance, anxiety, life satisfaction

İnkişaf etmiş bir ölkə demək eyni zamanda təhsil sahəsində inkişaf etmiş bir cəmiyyət deməkdir. Belə ki, günü-gündən inkişaf edən ölkəmizdə inkişafa aparın yol ilk əvvəl təhsil sahəsində aparılan tədqiqatlardan keçir. Müvəffəqiyyətli və bilikli şəxsiyyət yetişdirmək üçün istiqamətlənən təhsil sistemimizdə eyni zamanda psixoloji olaraq da sağlam gəncliyin yetişdirilməsinə diqqət yetirmək kimi yeni məqsədlərin formalaşdırılmasına ehtiyac vardır. Tələbə dedikdə Azərbaycan Respublikasında məcburi təhsil olan 11 illik məktəb dönməni bitirdikdən sonra öz seçimi əsasında müəyyən şərtləri ödəyərək ali təhsil müəssisələrində və ya kolleclərdə təhsilini davam etdirən şəxs nəzərdə tutulur. [1]

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsinin göstəricilərinə əsasən 2000-ci ildən 2022-ci ilə qədər olan dövrdə 2.662.246 nəfər universitetə daxil olmuş və tələbə adını qazanmışdır. Bu göstərici əhalinin 26% deməkdir. Tələbə olmuş şəxslərin yaş göstəricilərinə diqqət etdikdə isə 2005-2006-cı illərdə 99.7%, 2021-2022 ci illərin nəticələrində isə 98.4% şəxsin 14-29 yaş qrupundan olduğunu göstərir. [2]

Bu statistik dəyərləndirmə sadəcə rəqəmlərdən ibarət olub tələbə olmuş şəxslərin sayını göstərməklə qalmır eyni zamanda universitetlərin bir qurum kimi cəmiyyətin böyük bir kütləsi üzərindəki təsirini özündə ehtiva edir. Tələbə olmuş şəxslərin yaş göstəriciləri isə fərdin şəxsiyyət olma yolunda keçdiyi iki önəmli dönmə; yeniyetməlik və gənclik dönmələrini özündə cəmləşdirərək həmçinin universitet dövrünün bir fərdin şəxsiyyətə çevrilmə yolundakı təsirini əks etdirir. Yetkinlik dövrünə bir addım olaraq dəyərləndirilən tələbəlik dönmə xüsusilə böhran dövrləri ilə xarakterizə edilən yeniyetməlik dövrünün ardınca gəldiyi üçün tədqiqatlar aparılması vacib olan bir dövrdür.

Hər bir fərd həyatı boyunca müsbət və ya mənfi müxtəlif həyat hadisələrini təcrübə edir. Xüsusilə də universitet dönmə gənclərin öz karyeralarına hazırladıqları, romantik və sosial münasibətlər qurduğu, müxtəlif problemlərlə qarşılaşaraq onları həll etmək üçün çalışdıqları bir dövr olaraq dəyərləndirilir. Bütün bu müsbət və ya mənfi mərhələləri ehtiva edən dövr fərdin özü və həyatı haqqındakı ümumi anlayışı, həyat məmnuniyyəti anlayışını da izah etməkdədir. [3]

Yaşam məmnuniyyəti şəxsin öz ehtiyac və istəklərindən qaynaqlanaraq müəyyən etdiyi standartlar ilə sahib olduğu standartları müqayisə etməsi nəticəsində həyat səviyyəsinə qiymət verməsidir. İnsanın istəkləri və sahib olduqları arasında uyğunsuzluq nə qədər az olarsa, yaşam məmnuniyyətinin səviyyəsi bir o qədər yüksək olar. [4, s.403-425]

Yang (2016), yaşam məmnuniyyəti anlayışını insan evaluasiyasının ən böyük səbəblərindən biri kimi tanıyaraq insanın öz yaşamını dəyərləndirməsi ilə öz gələcəyini istiqamətləndirməsində daxili motivasiya rolunu oynadığını demişdir. [5,s.3]

Yaşam məmnuniyyəti ilə bağlı keçirilən tədqiqatlara baxdıqda 2021-ci ildə Türkiyədə Azərbaycan, Türkiyə və Poloniya olmaqla üç ölkədə universitet tələbələri ilə keçirilən araşdırmada yaşam məmnuniyyəti demoqrafik meyarlar üzərindən incələnmişdir. Tədqiqatın nəticələrinə görə yaşam məmnuniyyəti səviyyəsi tələbənin iş təcrübəsinə görə fərqliləşmə göstərmişdir. [6,s.1179-1199]

Psixologiya sahəsində tələbələr üzərində keçirilmiş tədqiqatlar içərisindən ən çox rast gəlinən akademik göstərici anlayışı və bu göstəriciyə təsir edən amillər olmuşdur. Belə ki, psixoloji amillərin akademik performansına və göstəricilərə olan təsiri ilə bağlı psixologiya sahəsində bir çox tədqiqatlar vardır.

Təşviş sözünün etiologiyasına nəzər yetirdikdə yunanca gərginlik, daralma deməkdir. Təşviş fərdin bir hadisəni və ya vəziyyəti təhlükəli olaraq qavramasından qaynaqlanaraq özündə fizioloji, psixoloji tərəfləri ehtiva edən qeyri müəyyən, uzaq təhlükələrə qarşı reaksiya olaraq müəyyən edilir. [7, s.22-28]

Müxtəlif dövrlərdə, fərqli müəlliflər tərəfindən Malayziya, Pakistan, İran, Afrika, İngiltərə kimi bir çox ölkələrdə tələbələr üzərində keçirilən tədqiqatlarda təşviş və akademik göstərici arasındakı əlaqə incələnmişdir. Nəticələrdə təşviş akademik göstəricilərə təsir edən bir amil olaraq dəyərləndirilmişdir [8, s.331-338]

Akademik göstərici ilə təşviş səviyyəsi arasındakı əlaqəni təhlil edən ən sonuncu tədqiqat Sargodha universitetində 2022-ci ildə keçirilmişdir. Araşdırmanın nəticələrinə baxıldıqda isə akademik göstərici ilə təşviş səviyyəsi arasında anlamlı korelyasiya olduğu görülür. [9,s.372-386]

Problemin aktuallığı. Təhsil sisteminin ən önəmli məqsədlərindən birinin yaşadığımız elm və texnologiya çağına uyğun profildə gənc yetişdirmək olduğunu nəzərə alsaq, tələbələrin akademik nailiyyətləri və psixoloji sağlamlılıqlarının başqa ölkələrdə təhsil alan tələbələrin nəticələri ilə müqayisəsində inkişafı məsələsinin vacibliyi həmişə aktual olaraq qalır.

Problemin elmi yeniliyi. Bu məqalədə Azərbaycan və Türkiyə olmaqla iki ölkədə təhsil alan tələbələrlə keçirilmiş və akademik göstərici, təşviş səviyyəsi və yaşam məmnuniyyəti olmaqla üç dəyişənin nəticələrinin müqayisəli təhlil edildiyi tədqiqatdan ətraflı şəkildə bəhs edilmişdir.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Aparılan bu tədqiqatdan əldə edilən nəticələrin sadəcə psixologiya sahəsinə yox eyni zamanda təhsil sahəsinə də töhfələr verəcəyi düşünülməkdədir. Bu araşdırmanın nəticələri yalnız bizim ölkəmiz üçün yox eyni zamanda qonşu ölkə olan Türkiyə üçün də maraqlı olacaqdır. Həmçinin bu məqalədən, təhsil işçiləri, ali və orta ixtisas məktəblərinin müəllimləri, tələbə və magistrar istifadə edə bilər.

Ədəbiyyat

1. "Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı: Hüquq ədəbiyyatı, 2009.
2. Dövlət və qeyri-dövlət ali təhsil müəssisələrində ixtisas qrupları və istiqamətlər üzrə təhsil alan tələbələrin sayı. (Təhsil, elm və mədəniyyət | Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi)
3. Akgül G, F. (2020). Üniversite öğrencilerinin yaşam tatminini yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 13(70).
4. Diener, E., Oishi, S., and Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual Review of Psychology*, 54(1), 403-425.
5. Yang, C., & Srinivasan, P. (2016). Life satisfaction and the pursuit of happiness on Twitter. *PloS one*, 11 (3).

6. Bakan, İ., & Amırlı, H. (2021). Türkiye, Azerbaycan ve Polonya'daki Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunun Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(5), 1179-1199.

7. Pichot, P. (1999). The semantics of anxiety. *Human Psychopharmacology: Clinical and Experimental*, 14(S1), 22-28.

8. Adeoye-Agboola, D. I., & Evans, H. (2015). The relationship between anxiety and academic performance of postgraduate international students in a British University: A cross-sectional quantitative design. *Science Journal of Public Health*, 3(3), 331-338.

9. Khalid, M. M., Shafiq, F., & Ahmad, M. (2022). Anxiety and Academic Performance of Undergraduate University Students. *Global Social Sciences Review*, VII(II), 372–386.

И.И. Маммадова

Сравнительный анализ взаимосвязи между средним академическим баллом (GPA), уровнем тревожности и удовлетворенностью жизнью у студентов Азербайджанских и Турецких университетов

Резюме

Быстрое развитие науки и техники также оказало влияние на общество, и перемены стали нашей неизбежной реальностью. Человеческий профиль, требуемый обществом, в котором мы живем, также изменился в зависимости от этого развития. В этом отношении система образования нацелена на воспитание молодежи в соответствии с возрастом науки и потребностями общества. С этой целью в проведенном нами исследовании обсуждались средний балл успеваемости (GPA), который является показателем академической успешности студента, понятие тревожности, которая является наиболее распространенной психологической проблемой среди молодежи, и понятие удовлетворенности жизнью. Исследование проводилось на студентах университетов, обучающихся в Азербайджане и Турции, и результаты были проанализированы сравнительно. В ходе анализа результатов исследования было отмечено, что средний балл снижался по мере повышения уровня тревожности у студентов азербайджанских и турецких вузов. Когда была изучена взаимосвязь между уровнем тревожности и средним баллом, было видно, что результаты студенток отличались больше, чем у студентов-мужчин. Когда были изучены результаты студентов, обучающихся в обеих странах, было видно, что существует разница между уровнями удовлетворенности жизнью работающих студентов и уровнями удовлетворенности жизнью безработных студентов. Результаты показывают, что уровень удовлетворенности жизнью женатых студентов отличается больше, чем у одиноких и разведенных студентов. Наконец, видно, что уровни тревожности студентов университетов, обучающихся в Турции и Азербайджане, различаются. Таким образом, было видно, что уровень тревожности студентов, обучающихся в Турции, был выше, чем у студентов в Азербайджане.

I.I. Mammadova

Comparative analysis of the relationship between academic grade point average (GPA), anxiety level and life satisfaction in Azerbaijani and Turkish university students

Summary

The rapid development of science and technology has also had an impact on society and change has become our inevitable reality. The human profile required by the society we live in has also

changed depending on this development. In this respect, the education system aims to educate young people by the age of science and the needs of society. For this purpose, in the research conducted by us, the grade point average (GPA), which is the indicator of the academic success of the student, the concept of anxiety, which is the most common psychological problem among young people, and the concept of life satisfaction were discussed. The research was conducted on university students studying in Azerbaijan and Turkey and the results were analyzed comparatively. During the analysis of the results of the research, it was observed that the GPA decreased as the level of anxiety increased in Azerbaijani and Turkish university students. When the relationship between anxiety level and GPA was examined, it was seen that the results of female students differed more than male students. When the results of the students studying in both countries were examined, it was seen that there was a difference between the life satisfaction levels of working students and the life satisfaction levels of unemployed students. The results show that married students' life satisfaction levels differ more than single and divorced students. Finally, it is seen that the anxiety levels of university students studying in Turkey and Azerbaijan differ. Thus, it was seen that the anxiety level results of the students studying in Turkey were higher than the students in Azerbaijan.

Redaksiyaya daxil olub: 03.10.2023